مار و توولەمار *… بەختیار محەمەد

کێ دەزانێ بۆ ناوی عوسمان لە ناو کوردان (تورکان) زۆرە، بەڵام لە ناو عەرەبان کەمە (بە تایبەتی عەرەبی عێراق و دوورگەی عەرەبی و کەنداو)؟ من دەڵێم: ڕەنگە لەبەر ئەوە بووبێ، کە عەرەب دەزانێ واتای ناوەکە واتایەکی قۆڕە: (مار و توولەمار)؛ بەڵام کورد هەرگیز نەیزانیوە واتای چییە، هەر هێندەی زانیوە (ئەویش لە زاری مەلاکانەوە)، کە ناوەکە ناوی سێیەمین خەلیفەی موسڵمانانە و ناوێکی پیرۆزە و لەسەر ئەم بنەمایە بە لێشاو ئەم ناوەیان لە خۆیان ناوە.

پێدەچێ تورکیش هەر لەسەر بنەمای ناوی (عوسمانی یەکەمی کوڕی ئەرتەگول) ی دامەزرێنەری ئیمپراتۆریەتی عوسمانیی (کە ئەم ناوەش هەڵبەت هەر بۆ عوسمانی کوڕی عەففان دەگەڕێتەوە)، حەزیان لەم ناوە بێ و ئەم ناوە لە منداڵەکانیان دەنێن (چونکە لە ناو تورکانیش ئەم ناوە باوە).

لە کوردستانی باشووریشدا، بە تایبەتی دەڤەری هەولێر، لە پاڵ ناوە ئایینییەکانی دیکە زۆر حەزیان لەم ناوەیە، ئەگەرچی لەم سێ دەیەی دوایی (لە دوای ڕاپەڕینەوە)، کە ناوی منداڵی کورد کەوتە بەر شاڵاوی ناوی عەرەبی و بە ناوی ئایینەوە زۆربەی ناوەکان بوونە ناوی عەرەبی – ئایینیی (من لە نەخۆشخانەی لەدایك بوونم، ئاگاداری ئەم شاڵاوە بووم)؛ دەڵێم لەم سێ دەیەیەدا ناوی عوسمان لە بەرانبەر ناوەکانی دیکەی وەك محەمەد و ئەحمەد و عومەر… تەواو پاشەکشەی کردووە، چونکە ناوێکی واتا نەرێنییە: (مار و توولەمار). لەم بارەیەشەوە عەرەب بە خۆیان دەڵێن: ((أن الثعبان یلقب بأبي عثمان)).

تەنانەت لە گۆکردنیشدا ناوی (عوسمان = عثمان) لەچاو ناوە عەرەبییە دینییەکانی وەك محەمەد و ئەحمەد و عەلی و عومەر، ناوێکی سووك و موسیقیی و خۆش نییە.

نابێ ئەوەش لەبیر بکەین، کە ناوی عوسمان لە ناو میللەتە موسڵمانە سوننەکانی وەك تورك و کورددا هەیە و باوە، دەنا – وەك دەزانن – شیعە بە عەرەب و غەیرە عەرەبیشیە وە، نەك هەر ئەم ناوە لە منداڵەکانیان نانێن، بەڵکو (هەروەك ناو و کەسایەتی عومەر و

عائیشه و ئەبوبەکر) دوژمنی سەرسەختی ناو و کەسایەتی عوسمانیشن. لەمەشە‌وە بەدەردەکەوێ، کە چۆن کورد و هاوشێوەکانی (لە تورك و ئەفگانی و پاکستانی…)، لەم دابەشکارییە مێژوویيە مەزهەبیەدا، ئەوجا چ بە فریودان بێ چ بە زۆرەملێ، بووەتە پاشکۆی ئایینی بەر لە پتر 1400 ساڵەی عەرەبی قوڕەیشیی، ئەگەرنا کورد چ پێوەندیيەکی بە شەڕ و ملانێی سیاسی و ئایینی نێوان کەسایەتییە ئایینییە قوڕەیشیيەکانی بەر لە پتر 1400 ساڵەی دوورگەی عەرەبییەوە هەیە؟!

ئەوەش دەزانم، کە کورد بە حوکمی ئەوەی زۆرینەی سوننەیە، بە کردەوە دوورە و دوور بووە لەم ملانێ خوێناوییە مەزهەبییەی نێوان شیعە و سوننە؛ بەڵام لەگەڵ هەندێش، کەم کوردی ئیمانداری سوننە هەیە، کە ڕقی لە بیروباوەڕی شیعە نەبێ و تەنانەت بە موسڵمانیشیان نازانن (شیعەش بە هەمان شێوە بەرانبەر بە سوننە).

دەوجا، ئاوێ بێنە و دەستان بشۆ! داخۆ کێهەیان ئیسلام و موسڵمانی ڕاستەقینەن؟ شیعە یان سوننە؟ هەروەك چۆن، ئاخۆ کامەیان مەسیحیی ڕاستەقینەن؟ کاتۆلیك؟ یان پرۆتستانت؟ یانیش ئەرتەدۆکس؟… بە واتای: خوا (اللە) کامە مەزهەبیانی قبووڵە و کامە مەزهەب بە ئایینی ڕاستەقینەی خۆی دەزانێ؟…

لە وەڵامی ئەم پرسیارانەدا، ئێمەش ناچارین وەك بابای ئیمانداری موسڵمان بڵێین: ((اللە یعلم)).

- توولە مار (مارتوولە) بە واتای: بەچکە مار، ماری باریك… دێ. بنۆڕە فەرهەنگی هەنبانە بۆرینە، هەژار، ل 156، 789.
- ناوی عوسمان بە واتای جووچکەی باڵندەیەکیش دێ بە ناوی (حوبارا)، کە لە بیاباندا دەژی و لە مریشك گەورەترە و هێلکەکانی لە ناو لمدا دەشارێتەوە؛ لەلای عەرەب نموونەی گەمژەیی و گێلایەتییە، چونکە هێللانەکەی خۆی لەبیر دەکا و دەچێتە هێللانەی دیکە.

بەختیار محەمەد